

CULTUURHISTORISCH GROEN TOT 1940 AANBEVELINGEN

KNNV afdeling Delfland

Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging

KNNV afdeling Delfland
Postbus 133
2600 AC DELFT
email: afdelingDelfland@knnv.nl
www.knnv.nl/afdelingDelfland

Inhoudsopgave

1. Inleiding	3
2. Aanbevelingen	4
Hofje van Pauw	4
Kalverbos	4
Rooms-katholieke begraafplaats	5
Algemene begraafplaats Jaffa en Zuidplantsoen	6
Agneta park en Nieuwe Park	6
Fruittuinen en St. Jorispark	7
Nieuwe Plantage	7
Wallertuin en Noltheniustuin	7
Botanische tuin	8
De Vries van Heijstplantsoen	8
Hertenkamp	8
Verantwoording	9

Copyright: KNNV afdeling Delfland, 1 augustus 2009

Foto voorkant: Silhouet van Delft met Kalverbos (foto: Huub van 't Hart)

Referentie: Cultuurhistorisch groen tot 1940. Aanbevelingen, KNNV afdeling Delfland, augustus 2009

1. Inleiding

Dit rapport is opgesteld in opdracht van het vakteam Monumentenzorg en Bouwkwiteit van de gemeente Delft als vervolg op het rapport *Inventarisatie en waardestelling cultuurhistorisch groen tot 1940. 16 groene parels in Delft als spiegel van de tijd*, KNNV afdeling Delfland 2009. Het is gericht op het doen van aanbevelingen.

De aanbevelingen sluiten aan bij de aangetroffen cultuurhistorische waarden en beogen die te versterken. Deels zijn de aanbevelingen direct praktisch uitvoerbaar en anderdeels kunnen ze betrokken worden bij herstructureringen, die rond de groene parels in de toekomst aan de orde komen.

Een algemene aanbevelingen betreft de opname van een beschrijving van de bestaande begrenzingen, indeling en functies van de Groene Parels in de bestaande Beschermden Stadsgezichten, dan wel in de bestemmingsplannen voorzover dat nog niet het geval is. Dit is van groot belang voor de bescherming op langere termijn. Een goed voorbeeld hiervan is de bescherming die de cultuurhistorisch waardevolle particuliere en openbare ruimte van het Agnetapark inmiddels geniet, waarover het College van B&W in een brief van 15 oktober 2007 over het voorbereidingsbesluit Agnetapark aan de Gemeenteraad het volgende schrijft:

Voorts blijkt de aanleg van onder meer gemeenschappelijke binnenterreinen, straatmeubilair, waterpartijen, groenvoorzieningen, erfafscheidingen in de vorm van heggen en tuinhekjes niet of niet voldoende beschermd.

Viif parels hebben geen aanbevelingen meegekregen, omdat zij zich in een goede staat bevinden veelal door recente renovatie en een goede onderhoudstoestand. Dit betreft de Prinsenhofstuin en Sint Agathaplein (BS Delft, Rijksmonument), Klauwshofje (BS Delft, Rijksmonument), Hofje van Gratie (BS Delft, Rijksmonument), de Joodse Begraafplaats en het Wilhelminapark (Hof van Delft).

De overige elf parels zijn wel voorzien van aanbevelingen, uiteenlopend van een enkele opmerking tot aan het voorstel om tot een nieuw ontwerp te komen om de aanwezige cultuurhistorische waarden, die in de loop der jaren zijn ontstaan in een nieuwe samenhang te plaatsen en in sommige gevallen meer ruimte te geven om te 'ademen'.

Daar waar aan de orde zijn de kritische opmerkingen uit het rapport *Inventarisatie en waardestelling cultuurhistorisch groen tot 1940. 16 groene parels in Delft als spiegel van de tijd*, KNNV afdeling Delfland 2009 aangehaald als achtergrond voor de aanbevelingen. De volgorde van dat rapport is aangehouden.

2. Aanbevelingen

Hofje van Pauw (BS Delft, Rijksmonument)

- oude moerbeiboom aanwijzen als monumentale boom

Kalverbos (BS Delft)

De ruimtelijke samenhang en de relatie tussen bebouwing en de groene ruimte is aangetast door de verschillende veranderingen die in de loop van de tijd hebben plaatsgevonden. De rol en uitstraling die bijvoorbeeld het voormalige Wilhelminahotel vervulde in het bepalen van sfeer en eenheid tussen gebouw en haar omgeving is vergelijkbaar geweest met die van het voormalige gemeentehuis van de gemeente Vrijenban en de bebouwing aan de Nieuwe Plantage. Deze rol is met het slopen van dit hotel in de jaren zeventig echter niet overgenomen door de minder sprekende architectuur van de huidige bebouwing die op deze plek is gerealiseerd. Dit zorgt ervoor dat de Vrijenbanse laan en het drukke verkeer nu dominant zijn in de beleving van het voormalige bolwerk en het Kalverbos ruimtelijk geen eenheid meer vormt met de Nieuwe Plantage. Herkenbaar uit de vooroorlogse groenaanleg zijn de nog steeds prachtige groene elementen overgebleven uit het ontwerp van Poortman, de Springertuin van Nolthenius en de overige cultuurhistorisch waardevolle elementen, waaronder de watertoren, bank van Huet, graf van Nauendorff en koffiehuis. Het is voor de toevallige voorbijganger echter moeilijk geworden de oorspronkelijke historische samenhang en betekenis van de ruimtelijke structuur en inrichting van het Kalverbos nog te herkennen. (KNNV-rapport 'Inventarisatie en waardestelling vooroorlogs groen in Delft', 2009)

In algemene zin is de aanbeveling om een nieuw ontwerp te maken om de historische dynamiek van het Kalverbos en de relaties met de Nieuwe Plantage, de Wallertuin, de Delftse Vliet, het Rijn/Schiekanaal, het Agnetapark en de Wateringsevest na aanleg van de nieuwe spoortunnel een nieuw aanzicht en samenhang te geven. De bijzondere scharnierfunctie van het voormalige bolwerk maakt dit noodzakelijk. Onderdelen van een nieuw ontwerp kunnen de volgende deelaanbevelingen zijn.

- relatie met Nieuwe Plantage-plantsoen versterken door het versmallen tot twee rijbanen van de Vrijenbanselaan á la de Ruys de Berenbroecklaan (aanleg spoortunnel biedt daarvoor een goede aanleiding)
- vergassen van de trambaan
- verwijderen van de zeer ruime voorsorteervakken op zowel het noordelijk als het zuidelijk deel van de kruising van de Nieuwe Plantage met de Vrijenbanselaan
- om de negatieve invloed van de bebouwing ter plaatse van het voormalige hotel Wilhelmina te verzachten kan vóór deze bebouwing op de stoep een bomenrij worden geplaatst

- het zicht op Delft met het Kalverbos vanaf de Delftse Vliet is fantastisch. Trek het water van de havenkom door naar de nieuw aan te leggen gracht op de spoortunnel
- maak de westoever van de havenkom (Noordelijke Avenue, nu een afgesloten onderdeel van het DSM-terrein) toegankelijk
- zichtrelatie tussen Kalverbos en havenkom versterken door verwijderen of verplaatsen van het elektriciteitsgebouw. Dit begunstigt eveneens de lichttoetreding 's middags in het Kalverbos
- de aanleg van de spoortunnel maakt het mogelijk om het Kalverbos te verbinden met het Agnetapark á la het *Plan Noordelijke Avenue* van J.D. Zocher sr. uit 1890
- de parkeerfunctie in het Kalverbos verwijderen en de straat reduceren tot fiets/wandelroute
- verwijderen of verplaatsen van koffiehuis Het Kalf, zodat de voormalige fraaie directeurswoning annex het baarhuis (Kalverbos nr. 4) weer in het zicht kan komen
- voetgangersbord naast de Huetbank verwijderen evenals zoveel mogelijk andere bebording
- voetpad door het Kalverbos is van een brokkelige, enkelbrekende, betonnen substantie. Het heeft een lelijke uitstraling en is onplezierig voor voetgangers. Vervangen door een meer aangename verharding
- onderbegroeiing van het Kalverbos bestaat nu uit ruigte die door onvoldoende lichttoetreding botanisch oninteressant is en zich niet kan ontwikkelen. Het biedt een voor de passant onaantrekkelijk aanzicht. Maak er een fraai park van met mooie borders met schaduwminnende soorten
- mogelijkheden voor stinzenflora benutten

Rooms-katholieke begraafplaats (TU Noord)

De toegang tot de begraafplaats, de inrichting van de openbare ruimte is momenteel rommelig. De woonblokken uit de jaren '70, parkeerplaatsen en onduidelijk bestrating verstoren het beeld. Wanneer je echter eenmaal de toegangshek van de begraafplaats door bent, kom je in een andere wereld. De lindelaan is een bijzonder element met een hoge ruimtelijke kwaliteit. De sequentie van de rij Platanen (Kanaalweg), watergang en dan de lindelaan werkt hier aan mee. Het schept ook een afstand tot het drukke leven buiten de begraafplaats. De zichtlijn op de kapel is verstoord met de komst van de brug. (KNNV-rapport 'Inventarisatie en waardestelling vooroorlogs groen in Delft', 2009)

- toegang begraafplaats verbeteren
- afscheiding tussen begraafplaats en Mijnbouwpad bestaat nu uit een onaanzienlijk hekwerk met prikkeldraad. Hier dient een passend smeedijzeren hekwerk voor in de plaats te komen. De aanleg van de nieuwe Sebastiaansbrug, waarvoor bij het ontwerp extra aandacht wordt gegeven aan de inpassing, is een goede aanleiding om het hekwerk aan te passen.
- mogelijkheden voor stinzenflora benutten

Algemene begraafplaats Jaffa (BS TU Noord, Rijksmonument) Zuidplantsoen (BS TU Noord)

Dit karakteristieke beeld wordt versterkt door de bij de oorspronkelijke aanleg behorende hoogopgaande Italiaanse populierenrij op de rand van de begraafplaats. Deze populierenrij is onder andere als gevolg van wateroverlast nog voor 30% in tact.

(...)

De twee kiosken met een bank en uitzendbureau op de hoek van de Mekelweg en Christiaan Huygensweg doen afbreuk aan deze smaakvolle relatie evenals de iets ten noorden hiervan gelegen bushalte. Deze rafelrand ontnemt het zicht op de groene oase van Jaffa.

(...)

Naar het noorden toe echter verandert dit in het deel vanaf het begin van de Muyskenlaan tot aan het Zuidplantsoen. Hier is een rafelrand ontstaan met een koffietent, jongerensoos, een met hekken omgeven voetbalveldje, een donkere, levenloze en onzichtbare poel en de recente nieuwbouw van twee appartementsgebouwen. Dit beeld van een rafelrand zet zich door aan de noordzijde, de kant van het Zuidplantsoen. Hier is de oorspronkelijke relatie van het Zuidplantsoen en Jaffa met de monumentale achterzijde van het rode chemiegebouw vrijwel geheel teloor gegaan door parkeerplaatsen en een rioolpompgebouw, dat een vreselijke stank verspreidt. De op zich fraaie wandelpaden in het Zuidplantsoen missen hierdoor elke charme. De Muyskenlaan is weliswaar omzoomd met prachtige kastanjabomen, maar ontbeert elke functie als een oud restant van een voorgenomen wegenstructuur van na de aanleg van het rode chemiegebouw. (KNNV-rapport 'Inventarisatie en waardestelling vooroorlogs groen in Delft', 2009)

- herstel van de Italiaanse populierenrij
- verwijderen of verplaatsen van de twee kiosken en de bushalte aan de westzijde van het Zuidplantsoen
- verwijderen verharding Muyskenlaan
- oostelijke rafelrand van het Zuidplantsoen verbeteren door zoveel mogelijk de hier aanwezige bebouwing te verwijderen of te verplaatsen
- opknappen van de poel door meer lichttoetreding en aanleg natuurvriendelijke oever
- de relatie met het gebouw van rode scheikunde verbeteren door het verwijderen van de parkeerplaats in het Zuidplantsoen aan de noordzijde
- rioolpompgebouw verwijderen of verplaatsen, dan wel door begroeiing aan het zicht onttrekken en maatregelen laten treffen door het Hoogheemraadschap van Delfland om stankoverlast weg te nemen

Agnetapark en Nieuwe Park (BS Agnetapark, Rijksmonument)

- mogelijkheden voor een nieuwe relatie met het Kalverbos na aanleg spoortunnel (zie Kalverbos)

- mogelijkheden voor stinzenflora benutten

Fruittuinen en St. Jorispark (Vrijenban)

Hoewel de boomgaarden zich vanwege wateroverlast en gebrek aan onderhoud niet in goede staat bevinden, zijn de maat, schaal en sfeer van deze boomgaarden uniek. (KNNV-rapport 'Inventarisatie en waardestelling vooroorlogs groen in Delft', 2009)

- een nieuw ontwerp voor het Sint Jorispark is noodzakelijk om de cultuurhistorische waarden (onder andere de gemengde landschappelijke stijl, de therapeutische toepassing van kassen en groentetuinen, het veenriviertje het Korft en de Tweemolentjesvaart met sluis en sluiswachtershuis) in een nieuwe samenhang te brengen
- mogelijkheden bezien voor de visuele versterking van de relatie tussen Fruittuinen en St. Jorispark onder andere door het zoveel mogelijk doortrekken van de as van monumentale lindebomen van de Fruittuinen naar de ingang van het voormalige hoofdgebouw
- opvullen van de opengevallen locaties in de rij lindebomen
- alhoewel de Fruittuinen particulier eigendom zijn is het van groot belang om in overleg met de eigenaren de hydrologische situatie te verbeteren
- verbetering van de algemene toestand van de fruitbomen (door snoei en bemesting) en opvullen van de opengevallen locaties in de boomgaard
- mogelijkheden voor stinzenflora benutten

Nieuwe Plantage (BS Delft)

- zie aanbevelingen bij Kalverbos voor wat betreft de versterking van de relatie met de Nieuwe Plantage (zuidelijk deel)
- mogelijkheden voor stinzenflora benutten

Wallertuin en Noltheniustuin (BS Nieuwe Plantage)

Afgezien van het gegeven dat de Wallertuin privé-bezit is, zijn aanbevelingen afhankelijk van het te kiezen streefbeeld voor deze tuin met zijn formidabele voorgeschiedenis. De aanbeveling is om de tuin zoveel mogelijk te behouden zoals hij nu is, dat wil zeggen als een oud opgaand loofbos met een voor de stad belangrijke (stinzen)flora en fauna (vogels en vleermuizen), waarin de restanten van de vroegere tuinaanleg nog zichtbaar zijn.

- verbetering van de hydrologische situatie. Door de gebrekkige ontwatering wortelen de bomen ondiep met grote kans op omwaaien bij harde wind
- bevorderen van de ontwikkeling van de al aanwezige stinzenflora

- beperkt herstel van het padenpatroon, vijver en een aantal gemetselde of betonnen elementen, die behoren tot de oorspronkelijk aanleg

Botanische Tuin (BS TU Noord)

- minimaal het behoud van de tuin in zijn huidige omvang en indien mogelijk een zo vergaand mogelijke uitbreiding in westelijke richting van het in de zeventiger jaren opgeheven gedeelte van de tuin

De Vries van Heijstplantsoen (BS TU Noord)

Het parkje heeft een naar binnengericht en besloten karakter. De veelvormige beplanting voorkomt dat de wandelaar te veel geconfronteerd wordt met het eromheen razende verkeer. Vanaf de buitenzijde van het plantsoen, gezien vanaf de aangrenzende verkeerswegen, maakt het plantsoen op dit moment een rommelige indruk. Verkeersborden, reclameborden, palen en schuttingen ontsieren het beeld. Op de oostelijke punt van het parkje is later een politiepost gebouwd. (KNNV-rapport 'Inventarisatie en waardestelling vooroorlogs groen in Delft', 2009)

- doelstelling zou moeten zijn het creëren van een evenwicht tussen het handhaven van het bestaande intieme karakter enerzijds en het op een aantal plekken geven van zicht in het park vanaf de omliggende straten anderzijds. Dit zou gecombineerd kunnen worden met een zekere uitbreiding van het park aan alle drie de zijden:
  - het terugbrengen van de twee rijbanen van de Mijnbouwstraat tot één rijbaan;
  - het in het park opnemen van de voormalige noordelijke rijbaan (nu parkeerstrook) van de Julianalaan
  - het reduceren van de bestaande straat aan de westzijde (De Vries van Heijstplantsoen) tot een fiets- en flaneerpad, waarmee een nauwere relatie wordt gecreëerd met de voortuin van het gebouw voor Scheikundige Propadeuse
- terugdringen van de rommelige indruk aan de buitenzijde (zoveel mogelijk verwijderen van verkeers- en reclameborden, palen en schuttingen)
- de voormalige politiepost leent zich uitstekend voor een functie als theehuis met terras, dat gebruikt kan worden door personeel en studenten van de omliggende TU-gebouwen, de bezoekers van de Botanische Tuin en de wijkbewoners
- mogelijkheden voor stinzenflora benutten

Hertenkamp (Vrijenban)

Hoewel de recentelijke aanpassingen met veel zorg zijn uitgevoerd, en er nieuwe natuurvriendelijke oevers en eilanden zijn aangelegd, verstoort ter plaatse van het 'ecoduct', het informatiebord, en de nieuwe brug over het water, een teveel

aan Herashekwerk, het oorspronkelijke beeld op deze plek. (KNNV-rapport 'Inventarisatie en waardestelling vooroorlogs groen in Delft', 2009)

- Het Herashekwerk kan onder de brug ter plaatse aangebracht worden
- een aantal graslanden lenen zich door toegespitst maaibeheer voor de ontwikkeling tot bloemrijk grasland
- verwijderen van de zogenaamde Combikassen, waarna zich hier door kwel een plasdras-gebied kan ontwikkelen
- uitgebreide mogelijkheden voor stinzenflora vanwege de ouderdom van de houtopstand. Maakt de Hertenkamp zeer aantrekkelijk voor recreanten in het voorjaar

Verantwoording

Auteur: Huub van 't Hart

Bron: Hart, Huub van 't, Hanneke Kloosterman, *Inventarisatie en waardestelling cultuurhistorisch groen tot 1940. 16 groene parels in Delft als spiegels van de tijd*, KNNV afdeling Delfland, Delft, 2009

Dit rapport bevat aanbevelingen voor verbeteringen van het cultuurhistorisch groen in de gemeente Delft als vervolg op het rapport *Inventarisatie en waardestelling cultuurhistorisch groen tot 1940. 16 groene parels in Delft als spiegel van de tijd*, KNNV afdeling Delfland 2009

De KNNV, de vereniging voor veldbiologie.

De KNNV opent je ogen en hart voor de natuur. Met elkaar komen we op voor de belangen van die natuur.

